

De Heraut

Door de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 2 December 1917. N°. 2080.

Dit blad wordt, geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en vertieningen aan de ADMINISTRATIE. Bureau: N.Z. Voorburgwal 68-60, te Amsterdam. Zendingen, die later dan Donderdag's namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 8.00 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. Advertenties: van 1 tot 5 regels f 1.20, voor elke regel meer f —.20. Aankondigingen en vermelding van Heiligdagen f —.12 per regel.

Van de Voleinding.

CCLXVI.

ACHTSTE REEKS.

XI.

En ik zag de zeven engelen, die voor God stonden; en hun werden zeven bazuinen gegeven. Openb. 8: 2.

Zonder voorspanden dieper op het mysterie der Openbaring van Johannes in te gaan, zal het geraden zijn, thans de drie reeksen af te doen, die in de zeven Zegelen, in de zeven Bazuinen en in de zeven Fielen saam zijn gevoegd. Van deze drie reeksen moet eerst een samenhangend overzicht voor ons liggen, eer we nader kunnen ingaan op het reike tapijtbeeld, dat daarna in deze drie reeksen is ingeweven. Eerst komen we derhalve thans aan de Bazuinen toe. Ook deze zijn zeven in aantal. Ze passen daardoor geheel in het mystieke kader, dat ons wordt voorgehouden. Op zich zelf ware er geen enkele afdoende reden denkbaar, waarom op deze zeven Zegelen en als uitloei van niet zes of acht Bazuinen volgen konden, en na deze zes of acht Bazuinen nogmaals tien of twaalf Fielen; maar de inhoud der nu volgende kapitels toont ons toch overduidelijk, dat het niet zoo zijn mocht. Niet alleen toch dat er een bij de Bazuinen en bij de Fielen in den meest letterlijken zin op een zevental gewezen wordt, maar ook in de opsomming heere beelden uit, dat niet zevental niet slechts nominaal, maar zakelijk was. Er worden toch beelden met name zeven Bazuinen en zeven Fielen onderscheidenlijk genoemd, en dit wel zoo, dat de zeven Bazuinen als uitloei uit het laatste of zevende zegel, en dat evenzoo de zeven Fielen straks een uitloei zijn van de laatste Bazuin. Het zijn en blijven driemaal zeven verschijnselen, die in elkaar geschoven zijn, en saam één geheel vormen. Bleef het hier nu bij, zoo zou en het verloop en de inhoud der Openbaring geleidelijk zich voor ons ontwikkelen. Het zou geen de minste moeite opleveren, om zich eerst de zeven Zegelen, daarna uit het laatste Zegel de zeven Bazuinen, en tenslotte uit de laatste Bazuin de reeks der Fielen als ware het te doen voortvloeien. Zonder overdwijving mag dan ook gezegd, dat de acht eerste hoofdstukken over de Apocalypse in hun volgorde en samenhang schier geen moeilijkheid, 't zij voor het begrip, 't zij voor het geheugen opleveren. De moeilijkheid voor het geheugen, en het saamgevoegde voor het overzicht doet zich eerst voor met Openb. VIII: 13, waar we verrast worden door het geroep van twee zee toezes, een uitroep die reeds in het 9e kapittel blijkt te doelen op drie tusschenintredende gebeurtenissen, die den geregelde afloop van de zeven Bazuinen voor ons besef komen verstoren, tusschen de zeven Bazuinen indringen, en geheel op zich zelf staande gebeurtenissen inleiden. Zoo geregeld als de loop der gebeurtenissen in de acht eerste kapitels verliep, zoo afwijkend van dien vasten regel is wat na het gebazuin van den vierden Engel wordt aangekondigd, en terstond na het gebazuin van den vijfden Engel intreedt.

Nu zou dit ons inzicht in den samenhang van heel de Apocalypse nog minder belemmeren, indien deze afwijking van de vaste reeks zich bepaalde tot het tusschen in schuiven van los en op zich zelf staande gebeurtenissen, gelijk zulks het geval is met de drie Wezen. Doch dit is niet zoo. De drie Wezen zou men zich desnoods nog een oogenblik kunnen wegdenken, zonder dat het geheel der voorstelling uit elkaar viel. Maar ditzelfde geldt niet van 'het boekskens' in hoofdstuk 10, noch van het optreden van de twee Getuigen in het elfde kapittel. Voor de duidelijkheid en de doorzichtigheid van het geheel is het daarom het meest raadzaam, eer we verder op den lateren inhoud van de Apocalypse ingaan, vooraf de drie vaste reeksen geregeld achter elkander af te handelen, en eerst daarna het nadere lichaam der Apocalypse, gelijk het zich tenslotte aan ons voordoet, in beeld te brengen. We gaan daarom thans aanstonds van de zeven Zegelen op de zeven Bazuinen over, om te zien wat deze ons kond doen. We doen dit te eer, daar de zeven Bazuinen bijna op gelijke manier als de zeven Zegelen zich aan ons voorstellen, d. w. z. dat ze aanvankelijk snel op elkander volgen en in kort overzicht aflopen, en dat eerst bij de laatste Bazuinen gelijk bij de laatste

Zegelen zich eigenaardige ontwikkelingen van den gang der zaken voordoen.

Het zevende Zegel, het daarop, heeft geen eigen inhoud. Van de overige zes wordt ons telkens de inhoud duidelijk en in juiste volgorde beschreven, maar van het zevende Zegel wordt ons met geen woord een eigen inhoud of bijzonder verzeicht gemeld. Zonder eenigen overgang wordt ons in hoofdstuk VIII: 1, 2 aanstonds voorgehouden, hoe het zevende Zegel opengaat, en hoe er nu aanstonds zeven Engelen zich aandienen, en hoe aan deze zeven Engelen elk een Bazuin wordt uitgereikt. Zoo ontvangt men den indruk, alsof nu de zeven Zegelen aan hun einde zijn gekomen, en alsof we nu tot een geheel ander deel van de Apocalypse overgaan. Alles brengt u de voorstelling alsof ge van de Zegelen in hoofdstuk afscheid neemt, en alsof ge nu tot een geheel nieuwe reeks overgaat, en wel tot een nieuwe reeks die hierin bestaat, dat er zeven Engelen voor u treden, dat er aan elke van deze zeven Engelen een hemelsche Bazuin wordt uitgereikt, en alsof deze zeven Engelen nu, in geregelde volgorde, de één na den ander, een oordeel Gods beginnen aan te kondigen. Eer nu die Engelen met hun gebazuin aanvangen, wordt er, als ter voorbereiding, nog een tafereel vooraf vermeld, dat later breder ter sprake komt, maar hier toch even vermeld dient te worden. Het is dit. Eer die zeven daartoe geordineerde Engelen hun gebazuin aanvangen en inzetten, ziet Johannes nog een achtsten Engel verschijnen, niet op aarde, maar in het heiligdom van de Troonzaal Gods, en deze Engel nam plaats bij het altaar in het heiligdom. Deze Engel had in zijn hand een gouden wierookvat, gelijk het veelvuldig in de H. Schrift als drager des gebeds voorkomt. En zoo nu is het ook hier. In dit wierookvat toch wordt hem veel reukwerk gegeven, en nu ontvangt hij den last om in dit wierookvat 'de gebeden der heiligen' op te nemen, en het alsoo in de Troonzaal Gods te leggen op het gouden altaar, dat in de Troonzaal voor Gods aangezicht staat. De uitwerking hiervan is, dat de 'rook van het reukwerk' (vs. 4) met de daarbij gevoegde 'gebeden der heiligen' van de hand van den Engel opgaat voor God. Doch hierbij blijft het niet. De tijd der genade is voorbij. Al wat nu aan actie van de Troonzaal Gods uitgaat, is een aanvang van de wrake der gerechtigheid die over de zondige wereld en de zondige engelengroep zal komen. En zoo lezen we dan ook in vs. 5: 'En de Engel nam het wierookvat, en vulde dat met het vuur des altaars, en zoo wierp hij den inhoud ervan op de aarde. En zoo als dit heilige wierookvat zich ontledigde, werden er op de aarde gehoord stemmen, en donderslagen, en aardbevingen en bliksemen.'

Geheel deze voorstelling strekt derhalve zeer duidelijk om te doen uitkomen, hoe de groote actie, die nu aanstaande is, niet van menschen, maar van God uitgaat. De ure van de wrake Gods is nu ingegaan. Zijn genade is niet door de wereld aanvaard. Veeleer is het heilige in zijn genade getart en gehoord. Het is of heel de wereld er tegen ingaat. Nu heeft de lijdraamheid Gods zeer lange geduurd. Van een overhaast afsnijden van de genade is geen sprake. Zelfs zal straks in de twee Getuigen (Openb. XI: 3) nog een laatste uitroeping van genade volgen. Maar voor het overige is de tijd nu voleind. Het einde treedt in en wordt nu zelfs met haaste voorbereid. De nieuwe aarde en de nieuwe hemel zijn komende. Maar aan het intreden van dezen finalen gelukstaat der zaligden moet eerst nog het oordeel en het uitbreken van de wrake van Gods gerechtigheid voorafgaan. En daartoe worden nu deze zeven Engelen, en met hen die één Engel van het gouden wierookvat, uitgezonden. Steeds bedenke men daarbij, dat bij de stichting van den Tabernakel in de woestijn van meetaf gewezen werd op den Tabernakel die in de hemelen bij God was. Mozes mocht zijn tabernakel niet naar eigen inzicht bouwen. Wat in den tabernakel in de woestijn de plaats der aanbidding zou worden, moest het afbeeldsel zijn van den Tabernakel die in de Troonzaal Gods in den hemel schitterde. Van meet af was alsof de indruk gegeven, dat er in de Troonzaal Gods in de hemelen niet een ledige ruimte was, doch dat integendeel in de Troonzaal het oorspronkelijke van het heiligdom schitterde. Vandaar dat ook hier een altaar, dat ook hier een wierookvat was, en dat uit dit wierookvat geduchte elementen neergeslingerd werden naar deze aarde, zoodra God 't beval. Herlees het maar in Exod. XXV: 9. Het staat daar zoo duidelijk: 'Naar al wat ik u tot een voorbeeld dezes tabernakels en een voorbeeld van al deszelfs

gereedschap wijzen zal, evenzoo zult gij dat maken', en in vs. 40 nogmaals: 'Zie dan toe, dat gij het maakt naar het voorbeeld, dat u op den berg geloofd is.'

Reeds in Matth. 24: 31 was door Jezus voorgezegt, dat bij het naderen van het einde de Engelen met bazuinen zouden uitgaan. Men leest daar toch: 'En Hij zal zijne engelen uitzenden met een bazuin van groot geluid, en zij zullen zijne uitverkorenen bijeen vergaderen uit de vier winden, van het één uiterste der hemelen tot het andere'. Ook de apostel Paulus wijst op het bazuingeschal in verband met het einde, als hij in 2 Cor. XV: 52 schrijft: 'In één punt des tijds, in één oogenblik, met de laatste bazuin; want de bazuin zal slaan en de dooden zullen onverderfelijk opgewekt worden'. Niet anders is het in 1. Thess. IV: 16, waar staat: 'Want de Christus zelf zal met een geroep, met den stem des Archangels, en met de bazuine Gods nederdalen van den hemel, en die in Christus gestorven zijn, zullen eerst opstaan. Reeds bij Hozeë (zie VIII: 1) gold de bazuin als het muziek-instrument, dat weerklinken zou, als de Majesteit des Heeren in 't einde door zor breken; het heet daar toch: 'De bazuin aan den mond! Hij komt als een arend tegen het huis des Heeren'. Voor twee deelen werd de bazuin onder Israëls beziel. De bazuin was eenzijdig het instrument, dat gelazen werd, als het volk in den krijg tot den aanval overging, maar 't was evenzoo een instrument, dat dienst deed, om bij heilige feesten de geestdrift onder het volk op te wekken. Hiermede nu is het in volkomen harmonie, wordt, in de eerste plaats toch is hier sprake van een diepe ontroering die uit het heiligdom daarboven uitgaat, maar bovendien is het de vergeldende wrake van de gerechtigheid Gods, die hier opkomt. Hiermede strookt het dan ook, dat de onmiddellijke uitwerking van het geklink der bazuinen zoo ontroerend op het leven hier beneden inwerkt. Al wat er uit deze Bazuinen door hun geschal op aarde te weeg wordt gebracht, is angst-aanjagend.

Het eerst geschiedt van de Bazuin, in verband met het heilige, melding in Exod. XIX: 16. Bij het naderen toch van de weigering op den Sinai heet het: 'En het geschiedde op den derden dag, toen het morgen was, dat er op den berg donderen waren en bliksemen, en het geluid eenzer sterke Bazuin, zoodat al het volk verschrikte'. En vs. 19 volgde er aan toe: 'Toen het geluid der Bazuin gaande was, en zeer sterk werd, sprak Mozes, en God antwoordde hem met een stem'. Zelfs meldt het volgende hoofdstuk in vs. 18, dat ook het volk dat van verre stond, 'de donderen en bliksemen niet alleen, maar ook uit den hemel het geluid der Bazuin hoorde, en aanstonds verre terugwek uit schrik'. Zoo werd derhalve de Bazuin van meet af met hetgeen in de hemelen voorviel in verband gebracht, juist zwaars hier in de Apocalypse, en niet minder opmerkelijk is het, dat de eerste toepassing in priesterlijk gebruik hier niet voorkomt bij 't feestgeschal, maar bij den Grootten Verzoendag, als er evenzoo sprake is van de wrake zoekende gerechtigheid des Heeren. In Leviticus 25: 9 wordt toch voor den Verzoendag deze last verstrekt: 'Daarna zult gij in de zevende maand op den tienden der maand de Bazuin des geklanks doen doorgaan'. Op den Verzoendag zult gij het geklink der Bazuin doen doorgaan in het gansche land. Op het veldere gebruik der Bazuin behoort hier niet te worden ingegaan. Het is met het oog op het voorkomen van de Bazuinen in de Apocalypse geheel voldoende, indien uit het Oude Testament tweemaal is toegelicht. In de eerste plaats, dat de Bazuin niet alleen op aarde in den tabernakel of tempel, maar ook in de Troonzaal Gods daarboven haar geklink deed hoorn. En ten andere, dat uit Bazuingeklink vooral daar zich hooren liet, waar de toorn Gods wrake zocht.

Zoo opgevat, verstaat men het dan ook aanstonds, dat in de Apocalypse, als de tweede reeks teekenen inzet, de Bazuinen, waarom nu gaet, niet door kruiters of door priesters, maar door Engelen daarboven geblazen worden. Het is het oordeel dat nadert, het is het eindgericht dat ingaat. De genade is dor gebloeid. Het is nu de wrake Gods, die zich merkbaar maakt, en hierbij juist hoort het, dat nu de Bazuinen worden uitgedragen, en dat ze niet op aarde, maar voor Gods heilig oer in de Troonzaal des hemels weerklinken. Die Bazuinen geven haar signalen voor verderf bedoelende krijg, die, van di

oogenblik af, van den heiligen God tegen de verzondigende en zich niet bekeerende menschenwereld uitgaat. In zijn toorn, en onder het dringen en drijven van zijn heilige wrake, laat God door zijn Engelen den nu uitgaanden krijg tegen zijn menschenwereld uitroepen. En opdat wel uitkome, hoe dit uitbreken van Gods toorn door niets meer te stuiten of tegen te houden is, blijft het niet een enkel bazuingeschal, maar volgen er zeven Bazuinen op elkander, en wordt aan het geschal over elk der zeven Bazuinen een nadere verklaring toegevoegd, opdat Johannes zelf zou weten, wat dit geschal profeteerde, en opdat het door Johannes Apocalypse, zoo 't moest, eeuw na eeuw, onder de kinderen der menschen zou worden uitgeroepen.

Hieruit volgt tevens, dat we dit zevendvoudig bazuingeschal ons niet mogen denken, als een reus veruitend liggend, maar veelmeer de zeven klanken die uitgaan, hebben op te vatten, als zeer snel op elkander volgende, en als zich aansluitend tot één machtige actie, die van uit den hemel neerkomt, en onder de kinderen der menschen uitgaat. Tevens komt het hierbij duidelijk uit, dat de vier eerste Bazuinen oordeelen aankondigen, die in nauw verband met elkander staan, terwijl de drie laatste meer een eigen betekenis erlangen, en met name de zevende Bazuin een geheel eigen stuk van het oordeel Gods inleidt, om dan ten slotte in de Fielen van Gods toorn over te gaan. Dat er in deze indeeling iets ligt, dat op kunstmatige splitsing wijst, valt niet te ontkennen. Toch berust op volkomen zelfbedrog elke voorstelling, die 't ons diets wil maken, alsof Johannes deze indeeling wilsamtidig met 't oordeel had bedacht. Het reeds uit de Schepping zagen we, hoe steeds in het doen Gods een Goddelijke orde heerscht, die vanzelf in vormen die met het heilige zevental saamhangen, in verband staan. De menschen kan zonder orde te werk gaan. God, de Almachtige, doet zoo nimmer, en in alles wat van Hem uit gaat, is de praeciete volgorde steeds van zelf aanwezig. Zoo was het met de Zegelen, en zoo nu is 't ook hier met de Bazuinen, evenals straks met de Fielen. Het is juist het Goddelijk doen, waaruit deze strengheid juist in den vorm voortvloeit. Zie 't maar aan den Regenboog, ja zie 't aan heel Gods Schepping. Zoo en niet anders werkt de Almachtige. Zelfs wat Pythagoras met zijn cijferphilosophie uitspon, lag een waar element.

Gaan we nu het opeenvolgend geklink der zeven Bazuinen in haar werking na, dan meldt ons vs. 7 van hoofdstuk acht, dat er, toen de eerste van de zeven engelen gebazuin had, op eenmaal geworden is 'hagel en vuur, gemengd met bloed, en ze zijn op de aarde geworpen'. Gevolg waarvan was, dat er een groote verwoesting in de natuur werd aangericht, zoodat het derde deel der boomen verbrand werd en al het groene gras is verdord. Dat deze eerste verwoesting, die met de eerste Bazuin komt, aan het gebeuren in Egypte, in Mozes dagen, herinnert, springt in het oog. Zelfs ontvangt men voor een deel den indruk, alsof zich hier slechts herhaalt, wat in Pharaos rijk geschied was. Toch blijkt bij nader bezien van den tekst, dat hier wel analogie spreekt, maar in 't minst geen gelijkheid. Hier toch mengt zich in de plagen een geheel op zichzelf staand element, dat bij de plagen van Egypte geheel ontbrak. Gelijk we vroeger reeds opmerkten, is het bij de plagen die Egypte troffen, het opmerkelijke, dat de tovenaars wel in staat bleken, om de eerste plagen na te bootsen, maar dat bij de verdere plagen hun volstrekte onmacht bleek, om Mozes en Aäron na te doen. In den eersten aanloop waren de tovenaars in staat, om het ongewone en vreemde na te bootsen, maar toen het wonder proces steeds verder voortging, legden ze het ten eenenmale af, en kwamen hier openlijk voor uit. Hier in het eerste Bazuin-visioen echter spreekt dit nog veel sterker. Hier toch mengt zich in wat Johannes ziet, dat te komen staat, van het eerste oogenblik af, en reeds bij de eerste Bazuin, een element, dat een geheel overkinnbaar karakter van het wonder droeg, t. w. in het bloed, dat zich mengde met het vuur en den hagel. Stond er nu, dat beiden, na op de aarde te zijn nedergevalen, met bloed vermengd werden, zoo kon men nog onderstellen, dat het vuur van den bliksem en de hagel eerst op 't land waarop ze vielen, bloedplassen vormden, en zoodoende met dit menschenbloed vermengd werden. Doch zoo staat het er juist niet. Er staat in vs. 7, dat de

hagel en het vuur eerst met bloed vermengd werden, en eerst daarna, alsoo met het bloed er in, op de aarde zijn geworpen. Men mistakt alzoo de bedoeling van wat er staat, zoo men zich het bloed denkt als een plas bloed die op 't land lag en waar nu de hagel en het vuur en de bliksem in nedervielen. Neen, het bloed, waarvan hier sprake is, was bloed dat God zelf uit zijn hemel op deze aarde liet afdalen om zijn oordeel over het menschelek leven scherp te doen uitkomen. Gelijk men een kwaadwilligen jongen, die een teedere duif de veeren heeft uitgeplukt, eer hij zijn straf ontvangt, ten verwijt de zoo schandelijk uitgeplukte prachtveren voorhoudt, zoo ook mengt hier de Heere, op wonder wijze bloed in wat hij den menschen voor oogen houdt, om hem door het wijzen op dit bloed zijn niets sparend wredeheid en ongerechtigheid voor oogen te houden. En voorts is reeds dit eerste losbreken van bliksem en donder zoo ontzettend, dat de natuur om den menschen heen, nog wel niet geheel, maar dan toch reeds voor een derde deel geheel, door het bliksemvuur vernield en verterd wordt. Alle planten en alle weide graat reeds aanstonds bij het eerste Bazuingeschal in 't vuur van den bliksem op, en wordt geheel verterd. Toch is dit nog pas het begin, en gelijk ons blijken zal, doet reeds de tweede Bazuin nog veel erger aan de aarde overkomen. 'sleis, zoo staat er in vs. 8, iets als een groote berg, geheel van vuur brandende, werd nu in den Oceaan geworpen, en terstond zag heel de zee er uit als een massa bloed.'

Dr. A. K.

„Door U allen gedrenken wij uws Naams.”

HEERE ons God, andere heeren, behalve Gij, hebben over ons geheerscht; doch door U allen gedrenken wij uws Naams. Jes. XXVI: 13.

In de dagen van zijn weelde en genaden was Israël van zijn God vervreemd en afgedwaald. Eerst toen de rampspoed insloeg, voelde 't weer een trekken naar den Vaderen God in zijn hart opwaken, maar dan een trekken dat al sterker werd, hoe meer het Godde bezielde zijn Bondaardheid weer te redden uit zijn nood.

Er werd toen een heerlijk en bezielend lied gezongen in het land van Juda, en dat lied trok zich geheel aan in het weer eenigheids leunen en steunen van heel het volk op Gods raad en majesteit.

„Tot uw Naam en tot uws gedachtenis, zoo weerklinkt 't in dat lied, is de begeerte onzer ziel.” En alsof dat nog te zwak ware uitgebracht, volgde er aanstonds op: „Met mijn ziel heb ik U begerd in den nacht; ook zal ik met mijnen geest, die in het binnenste van mij is, U vroeg zoeken. Heere, Gij zult ons vrede stellen, want Gij hebt ons ook al onze zaken uitgezocht.” En dan volgt er deze diepgaande geestelijke conclusie: „Heere, andere heeren hebben over ons geheerscht, doch door U allen gedrenken wij uws Naams.”

Die Naam des Heeren is hier in zijn rijken zin op te vatten, gelijk de Christus, met het heiligen van dien Naam het Onze Vader-insigne. De Naam is de uitdrukking van Gods Wezen, die al zijn deugden en heerlijkheden aanvat. En zoo bedoelt ook hier dat „gedrenken van Gods Naams”, de aanbiddende erenbetoon, dat het volk niet zich zelf gered had, maar dat 'teniglijk gered was door zijn God; en dat hierdoor hun gehele innerlijk zielebestaan als was aangevoerd in dankbare aanbidding. Doch dan ook in een aanbidding, waarin de vaste en volle overtuiging zich mispakt, dat 't alleen God was, die zijn volk tot die dankbare aanbidding kon opheffen.

Niet wij kunnen ons zelf vroom stemmen. Ook onze omgeving kan geen waarachtige vroomheid in ons te weeg brengen. Alleen God zelf is 't, die waarachtige vroomheid in ons kan opwekken. Niet door ons zelf, o Heere, en niet door wat de menschen ons toebrengt, maar „door U allen gedrenken wij uws Naams.”

Zoo als God den mensch oorspronkelijk schiep, was er samenwerking van God en mensch, en zulks wel om de waarachtige vroomheid in de ziel van den mensch wakker te roepen. Na de bekeering van den rondzwaart, zij 't al zeer ten dele, toch leide van die samenwerking weder. En is eenmaal de Voleinding ingegaan, dan zal er nogmaals, zelfs nog rijker, harmonische schitteren tusschen wat uit God in ons komt, en hetgeen uit onze ziel zich naar God toebewegt.

Thans daarentegen is er in onze ziel veeleer een gestadige neiging, om van onzen God af te zwerven, en is het enkel van Gods zijde dat het saamleven van onze ziel met God ons weer kan toekomen. Alleen zoo de mogendheid van zijn heiligen Naam op ons aandringt, en weer ons ons dringt, komt 't in ons innerlijk wezen tot het roeken en gedruken van Hem, aan wien we ons aan zijn danken.

Dat Jesaja nu niet van God zelf, doch van